

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Монографія
за редакцією С. В. Глібка, О. В. Розгон

Харків
2024

УДК [346.1: 330. 341.1]

П 68

DOI 10.37772/978-617-7806-60-7

JEL K200, K220, O31, O32, O33, O34, G 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку
Національної академії правових наук України
(протокол № 10 від 06 грудня 2024 р.)*

Рецензенти:

Оксана ЩЕРБАНЮК – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри процесуального права Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, професор Вільнюського університету (Литовська Республіка).

Ганна ШОВКОПЛЯС – доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Олександра ШОВКОПЛЯС – кандидат юридичних наук, асистент кафедри адміністративного права та адміністративної діяльності Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Колектив авторів:

С. В. Глібо – вступ (співавт. *О. В. Розгон*), розд. 1, розд. 10 (співавт. *В. Д. Порохняк*); *І. Ю. Матюшенко* – розд. 2; *Н. М. Внукова* – розд. 3; *О. В. Корват* – розд. 4; *Ю. М. Жорнокуй* – розд. 5; *І. В. Подрез-Ряполова* – розд. 6 (співавт. *А. М. Любич*); *А. М. Любич* – розд. 6 (співавт. *І. В. Подрез-Ряполова*); *О. В. Розгон* – вступ (співавт. *С. В. Глібо*), розд. 7; *О. М. Давидюк* – розд. 8; *В. А. Чубенко* – розд. 9; *В. Д. Порохняк* – розд. 10 (співавт. *С. В. Глібо*).

Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів: П 68 монографія / [С. В. Глібо, О. В. Розгон, І. Ю. Матюшенко та ін.]; за ред. С. В. Гліба, О. В. Розгон. – Харків: НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України, 2024. 303 с.

ISBN 978-617-7806-60-7

У монографії досліджені актуальні питання правового забезпечення інноваційної діяльності та інноваційного процесу в умовах глобальних викликів.

Монографію призначено для фахівців і наукових працівників, юристів, викладачів, аспірантів, докторантів, студентів юридичних спеціальностей закладів вищої освіти та всіх, хто цікавиться проблемами правового регулювання інноваційної діяльності та інноваційного процесу.

УДК [346.1: 330. 341.1]

© Глібо С. В., Розгон О. В., Матюшенко І. Ю.,
2024

© Науково-дослідний інститут правового
забезпечення інноваційного розвитку
НАПрН України, 2024

ISBN 978-617-7806-60-7

NATIONAL ACADEMY OF LEGAL SCIENCES OF UKRAINE
SCIENTIFIC AND RESEARCH INSTITUTE
OF PROVIDING LEGAL FRAMEWORK FOR THE INNOVATIVE
DEVELOPMENT

LEGAL SECURITY OF THE INNOVATION PROCESS IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

Monograph

Hlibko S. V., Rozghon O. V. & I. Yu. Matyushenko et al. (2024). Legal security of the innovation process in the conditions of global challenges: monograph. In S. V. Hlibko, O. V. Rozghon (Ed.). Kharkiv: Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 303 p.

UDC [346.1: 330. 341.1]

ISBN 978-617-7806-60-7

JEL Classification: K200, K220, O31, O32, O33, O34, G 24

The monograph explores topical issues of legal support for innovative activity and the innovative process in the context of global challenges.

The monograph is intended for specialists and researchers, lawyers, teachers, post-graduate students, doctoral students, students of legal specialties of higher education institutions and everyone who is interested in the problems of legal regulation of innovation activity and the innovation process.

Key words: innovation process, innovation development, innovative infrastructure, startup, technology transfer, deep tech innovations.

- © Hlibko S. V., Rozghon O. V., Matyushenko I. Yu., 2024
- © Scientific and Research Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 2024

ЗМІСТ

Вступ.....	5
РОЗДІЛ 1. Правове забезпечення стратегічного планування та реалізації інноваційного процесу з урахуванням умов набуття членства в ЄС.....	6
РОЗДІЛ 2. Розвиток інноваційної екосистеми України на основі моделей країн-лідерів ЄС	31
РОЗДІЛ 3. Економіко-правове забезпечення кластерної політики інноваційного розвитку	66
РОЗДІЛ 4. Економіко-правові проблеми забезпечення ефективності інноваційної діяльності	95
РОЗДІЛ 5. Світовий досвід використання конструкції «венчурний фонд» в контексті євроінтеграції України	138
РОЗДІЛ 6. Системність правової регламентації функціонування інноваційної інфраструктури для забезпечення цілісності інноваційного процесу в напрямку членства в ЄС.....	165
РОЗДІЛ 7. Правові проблеми забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності у сфері трансферу технологій в умовах євроінтеграційних процесів в Україні.....	199
РОЗДІЛ 8. Напрямки уніфікації правового регулювання засобів стимулювання трансферу технологій в Україні із законодавством ЄС	233
РОЗДІЛ 9. Правові аспекти створення умов для розвитку глибокотехнологічних інновацій в Україні	256
РОЗДІЛ 10. Стартап як механізм стимулювання та підтримки інноваційної діяльності.....	281

ВСТУП

В умовах сучасних глобальних викликів, враховуючи запроваджений у країні воєнний стан, актуальними питаннями залишаються забезпечення стимулювання інноваційної діяльності, трансформація напрямів реалізації державної інноваційної політики та механізмів підтримки інноваційного процесу. Отже, постає необхідність щодо удосконалення норм чинного законодавства України з метою забезпечення ефективної правової регламентації інноваційного процесу, функціонування національної інноваційної екосистеми та набуття членства України в ЄС.

Колективна монографія підготовлена у межах теми фундаментального дослідження «Правове забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів» (номер державної реєстрації РК УкрІНТЕІ № 0120U104786) та є заключною за вказаною темою.

Колективом авторів проведений аналіз правового забезпечення інноваційного процесу в умовах сучасних викликів, досліджений відповідний досвід ЄС, виявлені актуальні проблеми правового регулювання сфери інноваційної діяльності, розроблені напрями удосконалення функціонування національної інноваційної екосистеми та надані пропозиції щодо модернізації законодавства для провадження ефективної інноваційної діяльності.

У монографії авторами досліджені актуальні питання щодо правових чинників стратегічного планування та забезпечення реалізації інноваційного процесу; розвитку інноваційної екосистеми України на основі моделей країн-лідерів ЄС; економіко-правового забезпечення кластерної політики інноваційного розвитку та оцінювання ефективності інноваційної діяльності. У науковій праці розглянуто світовий досвід використання конструкції «венчурний Фонд», висвітлені проблеми системності правової регламентації функціонування інноваційної інфраструктури; правові проблеми забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності у сфері трансферу технологій в умовах євроінтеграційних процесів в Україні; напрями уніфікації правового регулювання засобів стимулювання трансферу технологій в Україні із законодавством Європейського Союзу; правові аспекти створення умов для розвитку глибоко технологічних інновацій та окремі аспекти функціонування стартапів в Україні.

Колективну монографію призначено для широкого кола фахівців з різних галузей науки, наукових працівників, юристів, викладачів, аспірантів, докторантів, студентів закладів вищої освіти та всіх, хто цікавиться правовими проблемами правового забезпечення інноваційного процесу.

Сергій ГЛІБКО
Ольга РОЗГОН

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Постановка проблеми. Україна відповідно до європейських та світових тенденцій розвиває інноваційний процес, відповідаючи на сучасні виклики, активно пропонує нові інструменти вирішення глобальних проблем безпеки під час воєнного стану.

При дослідженні актуальних проблем законодавчого регулювання пріоритетних напрямів інноваційної діяльності в Україні науковці визначили низку проблем, що стосуються як змісту законодавчих норм, так і їх належного виконання, що пов'язано із недостатньою термінологічною чіткістю у розкритті поняття «інновація»; надмірному навантаженні на систему права регулювання нормативними актами доктринального характеру та локальними нормативними актами, їх неузгодженість з окремими положеннями спеціальних законів та інші вади, які не сприяють розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності в Україні¹.

Ефективне функціонування національних інноваційних систем може бути джерелом багатьох можливостей, але інновації самі по собі можуть означати обмеження, а також породжувати різні типи ризиків для функціонування національних і регіональних ринків. Отже, концептуально щодо розвитку національних інноваційних систем у світі стоїть завдання із визначення ролі національних інноваційних систем у забезпеченні інноваційного процесу в країні для можливої відповіді на глобальні виклики².

Європейська Комісія (ЕК) розглядає як пріоритет кластерну політику у процесах інноваційного розвитку, що впливає на євроінтеграційні зміни у економіко-правовому забезпеченні кластерного руху. Спеціальний портал ЕК присвячений всім на-

¹ Kovalenko I., Bieliaieva N., Pidkaminnyi I., Khmurova V. & Lohvynenko Y. Implementation of innovations in Ukraine during martial state: Implementación de innovaciones en Ucrania durante el estado marcial: Regulación legislativa. *Political Questions*. 2023. 41(79). С. 61-77. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/handle/123456789/20110>. DOI: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.4179.04>.

² 15 Global Challenges 2024 update. URL: <https://millennium-project.org/15-global-challenges-2024-update/>; Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en.

прямам кластерної політики¹. Кластерна політика ЄС використовує кластери для реалізації пріоритетів ЄС, і її впровадження є пріоритетним напрямом інноваційного розвитку в ЄС². Саме інноваційна складова відіграє основну роль у формуванні кластерів і забезпеченні їх формування і розширення.

В умовах глобальних викликів, зокрема, воєнного стану однією з основних парадигм зміни сучасної освітянської стратегії України є випереджаючий розвиток системи вищої освіти для формування передумов відновлення національної безпеки, економіки, орієнтованих на сучасні потреби суспільства. Для прискорення інноваційного процесу у період активного реформування надзвичайно актуальним стає високий рівень компетентності фахівців, зокрема, дослідників, інноваторів з новим переліком дослідницьких компетентностей.

Воєнний стан в Україні суттєво відзначається на інноваційному процесі, прикладом того, як останній вплинув на розвиток інновацій, відзначив голова УКА О. Юрчак, підкресливши, що значно **посилились** процеси деградації інноваційних екосистем промислових хайтек секторів³, а мало б бути навпаки їх суттєве прискорення розвитку для потреб воєнного стану. Враховуючи, що багато інноваційних МСП до воєнного стану працювали на експортних ринках – вони так само втрачені, або заморожені, але не були достатньо використані для внутрішніх потреб переозброєння. Отже, питання економіко-правового забезпечення кластерної політики інноваційного розвитку в країні з урахуванням євроінтеграційних прагнень в умовах воєнного стану і післявоєнного відновлення є актуальними для дослідження і розробки науково-обґрунтованих рекомендацій.

Мета та методологія дослідження

Мета – визначити загальні засади економіко-правового забезпечення кластерної політики у євроінтеграційному інноваційному процесі, умови забезпечення реалізації кластерної політики у стимулюванні інноваційного процесу під час воєнного стану, зміни у зацікавленості інноваційним процесом під час воєнного стану в Україні.

Методологічною базою дослідження є сукупність теоретичних і певних законодавчо-нормативних вимог, які впливають на розвиток самого наукового дослідження, визначення концептуальних основ виділених пріоритетних напрямів розвідки, найбільш істотних її елементів, застосування сучасних методів моделювання, зокрема, щодо пошукової системи Google Trends, яка дозволяє визначити рівень зацікавленості темами дослідження у часі і просторі. Пріоритетним елементом методології є системний підхід, в основі якого знаходиться розгляд об'єктів як систем, що актуально для побудови кластерної політики. При виконанні кожного із завдань застосовувались різні підходи, які підпорядковані розв'язанню конкретного дослідницького завдання у межах теми дослідження.

¹ Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en.

² Там само.

³ Юрчак О. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? INDUSTRY4UKRAINE. 2022. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/innova-czijnyj-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/>.

Проведений аналіз завершується синтезом – узагальненням, висновками, що стосуються визначеного об'єкта дослідження в цілому. Наведені висновки підсумовують результати дослідження і формують базові основи для наступних досліджень.

Об'єкт дослідження – засади і підходи до економіко-правового забезпечення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів з урахуванням воєнного стану в Україні і євроінтеграційних змін, зокрема, щодо кластерної політики інноваційного розвитку.

Аналіз наукових праць дослідників. Можна погодитися з дослідниками¹, що необхідно виділити пріоритетні механізми інноваційної діяльності, які сприятимуть інноваційному розвитку через створення та реалізацію науково-технологічних програм («освіта – наука – техніка – виробництво»); розробку правових і нормативних механізмів управління інноваційною діяльністю; розвиток державних фондів венчурного капіталу, формування кластерного підходу до інноваційної діяльності.

Іншими науковцями² виявлено низку вагомих проблем забезпечення інноваційного розвитку економіки, серед них виокремлюються: недосконалість чинного законодавства щодо інновацій; несформованість єдиної інноваційної інфраструктури; великі податкові тягарі для малих підприємств; відсутність ефективної системи оподаткування та надання податкових пільг і преференцій венчурам; відсутність ефективних механізмів інвестування в інноваційну діяльність; низький рівень технологічної спроможності виробничих потужностей; недосконалість системи освіти; низький рівень фінансування діяльності науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та інститутів; сировинна експортна спеціалізація та домінування високотехнологічного імпорту.

Щодо дискусії з визначеного переліку проблем можна уточнити щодо наявності єдиної інноваційної інфраструктури, яка не є критичною, тому що кожний напрям інновацій є унікальним, мова може йти про швидку адаптацію наявної дослідницької інфраструктури до поставлених завдань інноваційного розвитку. Спорідненість недосконалість системи освіти з низьким рівнем фінансування наукової діяльності є найбільш загрозливим фактором гальмування змін у інноваційному процесі.

Група дослідників вважає, що з врахуванням поточної воєнної ситуації, найбільш актуальними сферами розвитку вітчизняних інновацій стануть оборонний комплекс, охорона здоров'я, будівництво, ІТ-галузь, інклюзивний розвиток та освіта³.

¹ Pavelko O. et al. Analysis of innovative development and overcoming challenges of post-war Ukrainian economy. *E3S Web of Conferences*. Vol. 558. EDP Sciences. 2024. URL: https://www.researchgate.net/publication/382825632_Analysis_of_innovative_development_and_overcoming_challenges_of_post-war_Ukrainian_economy. DOI: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202455801031>.

² Бліхар В., Пацула О., Вінічук М., Теслюк Я. & Кашук М. Економіко-правові аспекти забезпечення інноваційного розвитку економіки в умовах посилення впливу воєнних чинників: досвід України та країн Центральної і Східної Європи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. № 3(56). С.450–458. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4396/4133>. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.56.2024.4396>.

³ Стояненко І., Кондратюк О. Вплив війни на інноваційні процеси в країні: український вимір. *Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу*: матеріали XIV Міжнар. бізнес-форуму (м. Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С. 52–54. URL: <https://knute.edu.ua/file/MzEyMQ==/0595cdaec6d60105120612199cae97d.pdf?page=52>.

Інші дослідники виділили наступні проблеми реалізації інноваційних процесів на вітчизняних підприємствах щодо низького рівня захисту і управління інтелектуальною власністю; недосконалого інституційного середовища підтримки інноваційного підприємництва та ін.¹ Завданням є аналіз підходів у кластерній політиці ЄС, чи можна їх використати для удосконалення інноваційного процесу в Україні на кластерній основі.

Окремі дослідники² вважають, що за рахунок інноваційності, розвитку взаємодопомоги, поєднання кооперації з конкуренцією та поширення обміну інформацією, знаннями, ноу-хау досягається ефективність кластерного механізму. Учасники кластера завдяки можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію, скорочувати трансакційні витрати на впровадження інновацій одержують додаткові конкурентні переваги, що має важливе значення під час воєнного стану при обмеженості ресурсів і невизначеності ситуацій.

Досвід провідних країн у стимулюванні інновацій може передбачати ідентичні заходи із субсидування та дотацій, зниження податків або встановлення податкових канікул, оплати частини витрат на дослідницькі роботи, також науковці вважають за доцільне розвиток інноваційної інфраструктури, в яку увійдуть ще університети і наукові установи³.

Іншими науковцями⁴ доведено, що в Україні необхідно створити виняткові умови для розвитку інноваційної діяльності, які сприятимуть синергії та підвищенню ефективності наукового, виробничого, фінансового та інноваційного, кадрового потенціалу, що розглядалось вже автором раніше⁵. Вважається, що це може привести до активізації глобальної кооперації у векторі інноваційної діяльності, забезпеченні трансферу технологій та комерціалізації інноваційних досягнень, збільшенні частки інноваційної продукції на світових ринках. Особливістю цього дослідження є врахування викликів воєнного стану при оцінці розвитку інновацій. З одного

¹ Мельник І. Ю., Бояринова К. О. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2012. № 6. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c85e651-3a00-485a-b70a-7f52caffb4f2/content>

² Дегтяр А. О., Пивоваров О. В. Формування альтернативних механізмів державного управління розвитком медичного страхування на основі кластерів. *Серія: Державне управління*. 2013. № 2 (42). С. 53–57. URL: http://www.pa.stateandregions.zp.ua/archive/2_2013/11.pdf

³ Боковець В., Москвичова О., Григорук І., Супруненко С. Шляхи вдосконалення управління інноваційною діяльністю в Україні з використанням міжнародного розвитку. *Європейський журнал сталого розвитку*. 2020. № 9 (2). 203. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/121214/4296.pdf?sequence=3&isAllowed=y>. DOI: <https://doi.org/10.14207/ejsd.2020.v9n2p203>.

⁴ Забурванна Л. В., Ярмоленко Ю. О. Державна підтримка інноваційного потенціалу бізнесу: механізм фінансування та стимул росту в умовах воєнного стану. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2022. (3). С. 44–53. URL: <https://econ-vistnyk.knutd.edu.ua/wp-content/uploads/sites/17/2022/09/4-3-2022.pdf>. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2022.3.4>.

⁵ Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення синергії науково-технічної діяльності та інновацій для розвитку кластерів/ *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи*: матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 23 лютого 2024 р. : тези допов. Тернопіль: Вектор, 2024. С. 191–193. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32207>

боку можна передбачити, що потреба у переозброєнні буде сприяти впровадженню інновацій, а з іншого – багато процесів сповільнилось.

Показовим є дослідження, де науковці розглядають не тільки зміну інноваційних процесів в Україні, але й у Східній Європі¹. Установлено, що фактори воєнного характеру неоднозначно впливають на інноваційний розвиток економіки країни та не лише спричиняють значні деструктивні зміни, а й мають домінуючий вплив на стимулювання інноваційної діяльності з метою забезпечення потреб воєнного характеру та швидкої адаптації до змінних і нестабільних умов зовнішнього й внутрішнього середовища. Результати емпіричних досліджень дозволили з'ясувати, що в період воєнного стану спостерігається зниженням рівня інноваційного розвитку економіки не лише України, а й країн Центральної і Східної Європи.

Наведений аналіз та результати емпіричних досліджень² підтвердив наявність впливу на забезпечення інноваційного розвитку економіки України та країн Центрально-Східної Європи посилення військових факторів. Воєнний стан суттєво дестабілізував процеси інноваційного економічного розвитку країн. Запропоновано розробляти принципи мотивації формування економічної системи на новому інноваційному рівні.

У іншому дослідженні встановлено³, що під час воєнного стану каталізатором інноваційного процесу має стати ІТ-галузь, яка в сучасних реаліях виявилася найбільш адаптованою в Україні. Це дозволило зробити висновок, що майбутнє економіки країни за цифровими трансформаціями з поступовою інтеграцією в розумну економіку, яка може бути основою інноваційного процесу.

Наближення України до вступу в ЄС має супроводжуватися значними зусиллями щодо виконання євроінтеграційних вимог. Фахівці НДІ ПЗІР НАПрНУ вносять низку пропозицій для швидшого приведення чинного законодавства до міжнародно-правових стандартів і прагнення внести пропозиції для забезпечення умов для ефективного здійснення інноваційної діяльності, незважаючи на умови воєнного стану⁴. Здійснення інноваційної діяльності під час воєнного стану має першочергове значення для оновлення стану національної економіки та забезпечення її розвитку шляхом інновацій. При цьому невід'ємним фактором сталого інноваційного розвитку є ефективність впровадження інновацій та інноваційного процесу. Дослідження актуальних правових питань забезпечення доброчесності

¹ Бліхар В., Пацула О., Вінчук М., Теслюк Я., & Кашук М. Економіко-правові аспекти забезпечення інноваційного розвитку економіки в умовах посилення впливу воєнних чинників: досвід України та країн Центральної і Східної Європи. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. 3(56). С. 450–458. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4396/4133>. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.56.2024.4396>.

² Там само.

³ Золотова О., Іванова В., Симак Д., Кудінов О., Славута О. Економіка під час воєнного стану: проблеми й шляхи подолання кризи (український досвід). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. № 3(50). С. 265–281. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/4076/3858>. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.50.2023.4076>.

⁴ Подрез-Ряполова І. В. Правове забезпечення цілісності інноваційного процесу в умовах наближення України до членства в ЄС. *Право та інновації*. 2024. № 1. С. 44–50. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1093/>. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1\(45\)-6](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-1(45)-6).

інноваційного процесу в умовах наближення України до членства в ЄС дозволило науковцям зробити висновок, що основними його чинниками є належне нормативно-правове забезпечення.

Стосовно перспектив розвитку технологічного процесу дослідники встановили, що в нашій країні інноваційний процес має дещо обмежений характер, оскільки більшість підприємств орієнтовані на придбання нових технологій, готової конструкторської документації на продукцію, а не на розроблення новацій¹.

Зміст дослідження. Розглядаючи управління інноваційним процесом через призму глобальних викликів для України, необхідно простежити місце країни у глобальних рейтингах, зокрема, щодо інноваційного розвитку.

Оприлюднений *Глобальний інноваційний індекс (Global Innovation Index) 2023* представляє світові інноваційні тенденції та щорічний рейтинг інновацій 132 економік світу. 2022 року Україна погіршила свій рейтинг та посіла 57 позицію (у 2021 році посідала 49 позицію) в рейтингу Глобального Інноваційного Індексу та 34 місце серед 39 економік Європи. Низькі параметри є глобальним викликом для України, незважаючи на те, що 2023 року відбулося покращення позиції до 55 щабля, але щодо місця у Європі, воно залишилось 34 місце².

Завданням щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення відповідно до Деяких питань забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні відповідно до Розпорядження КМУ від 29 листопада 2024 р. № 1190-р встановлено контроль за місцем України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом³.

Для того, щоб формувати напрями управління інноваційним процесом для покращення позицій необхідно розглянути зміни складових рейтингу: найбільше впали знання та результати наукових досліджень (мінус 9 позицій) і в кореляції з цим освіта (мінус 5 позицій), що є загрозливим для інноваційного процесу, між тим людський капітал та дослідження додали 2 позиції, що може свідчити про використання попередніх здобутків⁴.

У дослідженні інноваційного індексу визначено по три найбільші інноваційні економіки країн за групами доходів (виділено 4 групи). У першу високодохідну увійшли (1) Швейцарія, (2) Швеція, (3) США. Україна входить у третю групу (дохід нижче середнього): (1) Індія; (2) В'єтнам; (3) Україна⁵. Отже, для України стоїть за-

¹ Мельник І. Ю., Бояринова К. О Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2012. №. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c85e651-3a00-485a-b70a-7f52caffb4f2/content>.

² Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності: Міністерство економіки України. 2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detaillang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti>.

³ Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: Розпорядження КМУ від 29.11.2024 № 1190-р URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-v-ukraini-i291124-1190>.

⁴ Інформаційні матеріали щодо стану інноваційної діяльності: Міністерство економіки України. 2024. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detaillang=uk-UA&id=69b9a9bf-5fbc-4035-8c0f-ac26b853c0eb&title=InformatsiiniMaterialiSchodoStanuInnovatsiinoiDiialnosti>

⁵ Global Innovation Index 2023 Innovation in the face of uncertainty.WIPO. 2023. 250 p.

вдання перейти на першому етапі у групу з доходом вище середнього, а далі у лідери. Відповідь на глобальні виклики має сприяти виконанню цього завдання.

Щодо результативності за Глобальним інноваційним індексом Україна виробляє більше інноваційної продукції порівняно з рівнем інноваційних інвестицій¹, що може стати базою перетворень. Найсильнішою стороною України щодо інновацій визначено креативність, де країна займає 37 місце в інноваційному рейтингу. Це додатково підтверджується суттєвим зростанням експорту творчих і культурних послуг, навіть, під час воєнного стану. Основними інноваційними перевагами України є корисні моделі за походженням, працевлаштовані жінки з вищою освітою, витрати на програмне забезпечення, відсоток до ВВП, експорт послуг ІКТ.

Помітним є внесок вчених у світовий інноваційний простір через збільшення на 8,5% H-індексу цитування з урахуванням часу воєнного стану – це позитивний тренд, який необхідно і далі використовувати для управління інноваційним процесом. Між тим негативним для менеджменту є відсутність інформації щодо політики та культури підприємництва, фінансування для стартапів і компаній, що розширюються, що свідчить про наявність резервів для пошуку рішень.

Для додаткового дослідження тенденцій з зацікавленості інноваційним процесом, зокрема, під час воєнного стану запропоновано використати сучасний пошуковий он-лайн сервіс Google Trends², який визначений як базовий у методологічній базі проведеного дослідження. Відбувалась оцінка змін у зацікавленості інноваційним процесом, зокрема, під час воєнного стану.

Військова агресія надзвичайно прискорила піднесення інновацій, зокрема, у військовій сфері. Необхідність переозброєння не тільки посилює потребу у ефективності дій під час воєнного стану, але й формуються нові бізнес-моделі.

Для вирішення завдання з оцінювання рівня зацікавленості темою інноваційного процесу автором використано сучасний пошуковий он-лайн сервіс Google Trends³, який надає у встановлені часові періоди, зокрема в цьому дослідженні у період воєнного стану в Україні, статистику зацікавленості тією чи іншою темою в різних країнах світу. Особливістю цього інструменту є надання користувачам кількісних та якісних показників запиту до загальної суми запитів у Google за 100 бальною шкалою, що створює можливість науковцям та аналітикам визначити актуальність та тренди в тематиці пошуку для дослідження і аналізу.

У табл. 1 наведено результати пошукового запиту українською в Google Trends теми «інноваційного процесу» та «інновацій» в Україні в різні часові періоди.

URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>.

¹ Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf>.

² Як користуватися сервісом Google Trends? 2022. URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatsya-servisom-google-trends>.

³ Там само.

Таблиця 1

Визначення тенденцій зацікавленості темою інноваційного процесу та інновацій в Україні у різні часові періоди

Ознака зацікавленості темою	Україна
Інноваційний процес (за останній рік на 15 квітня 2024 року)	Статистично незначимий
Інновації (за останній рік на 15 квітня 2024 року)	Висока волатильність змін до зацікавленості, у серпні 2023 та січні 2024 вона впала до нуля, а у жовтні 2023 року піднялась до 100 балів
Регіони-лідери	Сумська, Волинська області, м.Київ
Інновації за останні 5 років (на 15 квітня 2024 року)	Висока волатильність змін, у грудні 2023 року найбільший рівень за весь цей період спостереження
Регіони-лідери	Івано-Франківська, Волинська, Хмельницька області

Джерело: Внукова Н. М. Оцінка змін у зацікавленості інноваційним процесом під час воєнного стану. Економіка, право та інноваційний процес: завдання в умовах воєнної трансформації України (26 квітня 2024 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2024. URL: <https://ndipzir.org.ua/conf-26-04-2024-proceedings>.

Як видно з табл. 1, до теми інноваційного процесу за останній рік статистично визначеного інтересу щодо пошуку немає, що є негативним наслідком воєнного стану. Але у теми інновацій є помірна зацікавленість. Серед виділених регіонів України за останній рік на дату виміру лідирувала Сумська область, можна припустити, що це пов'язано із діяльністю Сумського державного університету. За спільний до-воєнний і воєнний період зацікавленість суттєво коливається від найнижчих нульових значень до максимальних 100 бальних, що свідчить про імпульсивність рішень щодо пошуку, які приймаються, хоча загальний тренд за останні два роки воєнного стану свідчить про незначне підвищення інтересу до теми інновацій.

З урахуванням розширення міжнародної співпраці і залучення іноземних інвесторів для підтримки інноваційної діяльності в Україні, здійснено оцінку рівня зацікавленості темою інновацій (innovations) англійською мовою в Україні у різні часові періоди, що подано у табл. 2.

Як видно з табл. 2, рівень зацікавленості темою інновацій англійською мовою за останній рік і за 5 років є високоволатильним, з падіннями до нуля і підвищенням до 100 балів. Є незначний висхідний тренд до підвищення на останній рік воєнного стану. Лідером весь період є місто Київ.

Це свідчить про високу концентрацію попиту на інновації здебільшого у столиці, що є негативним, отже, формування регіональної інноваційної політики є нагальним завданням державного регулювання.

Таблиця 2

Визначення тенденцій зацікавленості темою інновацій (англійською мовою)
в Україні у різні часові періоди

Ознака зацікавленості темою	
Інновації (за останній рік на 15 квітня 2024 року)	З 02 липня по 25 листопада 2023 року зацікавленість відсутня, далі є незначні короточасні підвищення інтересу
Регіони-лідери	м. Київ, Черкаська і Вінницька області
Інновації за останні 5 років (на 15 квітня 2024 року)	Висока волатильність змін, у січні 2024 року найбільший рівень за весь цей період спостереження
Регіони-лідери	м. Київ, Львівська, Черкаська області

Джерело: Внукова Н. М. Оцінка змін у зацікавленості інноваційним процесом під час воєнного стану. Економіка, право та інноваційний процес: завдання в умовах воєнної трансформації України (26 квітня 2024 року). Харків: НДІ ПЗІР НАПрНУ, 2024. URL: <https://ndipzir.org.ua/conf-26-04-2024-proceedings>.

Для визначення напрямів стимулювання інноваційного розвитку в умовах євро-інтеграції є ознайомлення з питаннями правового регулювання інноваційного розвитку в ЄС. Визначено основні напрями причин відставання України у інноваційному процесі, це стратегія на швидке повернення інвестицій для приватних інвесторів, яка є хибною, тому що при нерозвинутій дослідницькій інфраструктурі єдиною можливою стратегією є «зняття вершків» з людського капіталу; і як наслідок – відсутність інвестицій у інноваційну інфраструктуру; слабкий фокус на deep-tech, промислових стартапах та інноваційних МСП і підтримці екосистемних акторів та ін.¹

Для правового регулювання і організаційного забезпечення ЄС стійкими дослідницькими інфраструктурами світового рівня Європейська Комісія формулює, оцінює, впроваджує стратегії та інструменти², які необхідно вивчати і формувати інструменти для застосування в Україні при розвитку інноваційного процесу.

Економіко-правове забезпечення розвитку інноваційного процесу в умовах викликів воєнного стану потребує подальшого дослідження. Інноваційний процес повинен мати системний характер. Враховуючи динамічний характер інноваційного процесу, важливим фактором є належне його інформаційне забезпечення.

Позитивним щодо інтеграції є впровадження ЄС ініціатив 2023 року для розвитку науково-інноваційної співпраці ЄС з Україною³. Перспективним є те, що потрібно

¹ Юрчак О. Інноваційний розвиток в промисловості – що має змінити війна? INDUSTRY4UKRAINE. 2022. URL: https://www.industry4ukraine.net/publications/innova_cziynjy-rozvytok-v-promyslovosti-shho-maye-zminyty-vijna/.

² European Research Infrastructures. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-2020-2024/our-digital-future/european-research-infrastructures_en.

³ Європейська Комісія запустила три ініціативи на підтримку українських науковців та інноваторів. EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators>.

розглядати в інноваційному процесі міжнародну взаємодію з країнами не тільки Європи, але й Азії¹, які все швидше впроваджують інновації, усуваючи технологічний розрив, який відділяє їх від компаній ЄС, що вплине на стимулювання компаній ЄС до швидких інноваційних перетворень, що як напряду, так і дотично відзначиться на інноваційному процесі в Україні, в якому слід врахувати зміни в ЄС у переході до Нової промислової стратегії з наступними ініціативами щодо інноваційного процесу: «Інноваційний союз»; «Цифровий порядок денний для Європи»; «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації» та ін.²

Виконана оцінка рівня зацікавленості темою інноваційного процесу (англійською мовою) в країнах ЄС та Азії за останні 5 років з використанням пошукового ресурсу Google Trends³ показала, що є незначний висхідний тренд в останній дворічний період на 15 серпня 2024 року. Серед країн – лідерів країни Африки, які межують у пошуковій активності з такими країнами Азії, як Філіппіни, Китай та Сінгапур. На 25 місті серед рейтингових 44 країн за цією темою запитів першою з ЄС є Данія з рівнем зацікавленості відносно лідера 12%⁴. Все це може мати певну гіпотезу про те, що країни ЄС сприймають інноваційний процес як базову основу всієї своєї діяльності, як обов'язковий інструмент економіки і суспільного життя, тому не демонструють активної пошукової активності цієї теми.

В умовах глобальних викликів саме розвиток національних інноваційних систем відіграє пріоритетну роль у забезпеченні інноваційного процесу.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про інноваційну діяльність» повноваження центральних органів виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності полягає у здійсненні нормативно-правового забезпечення у сфері інновацій, забезпеченні розвитку інноваційного потенціалу України та **національної інноваційної системи**⁵. Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію розвитку національної інноваційної системи⁶ до 2025 року. Затвердженню Концепції передували результати аналізу економічного зростання країн — лідерів рейтингів

¹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee Security Industrial Policy Action Plan for an innovative and competitive Security Industry. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>.

² General principles of EU industrial policy. Fact Sheets on the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>.

³ Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatsya-servisom-google-trends>.

⁴ Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення розвитку інноваційного процесу в умовах викликів воєнного стану. *Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни*: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами I-го круглого столу 31 трав. 2024 р. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 123–130. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/28632>.

⁵ Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>.

⁶ Концепція розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/224444321>.

конкурентоспроможності, який засвідчив, що необхідність формування та забезпечення розвитку національної інноваційної системи є безальтернативною щодо реалізації системної та послідовної державної політики, спрямованої на активізацію **інноваційних процесів**, забезпечення технологічного розвитку та оновлення національної економіки.

Загальний варіант визначення: національна інноваційна система – це сукупність організацій, які беруть безпосередню участь у інноваційному процесі. **Національна інноваційна система** — це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі *створення та застосування* наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу¹. Визначення сутності національної інноваційної системи є елементом забезпечення інноваційного процесу. Актуалізація цього збільшується за умов глобальних викликів.

Підсистемами Національної інноваційної системи є **державне регулювання** із законодавчими, структурними і функціональними інституціями, які встановлюють та забезпечують дотримання норм, правил, вимог в інноваційній сфері та взаємодією між підсистемами; **освіта** із закладами вищої освіти, науково-методичними установами, науково-виробничими підприємствами, державними і місцевими органами управління освітою, а також закладами, які проводять перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів; **генерація знань у** наукових установах та організаціях незалежно від форми власності, які проводять наукові дослідження і розробки та створюють нові наукові знання і технології, у державних наукових центрах, академічних та галузевих інститутах, наукових підрозділах закладів вищої освіти, наукових, конструкторських та інноваційних підрозділах підприємств; **інноваційна інфраструктура** з виробничо-технологічною, фінансовою, інформаційно-аналітичною та експертно-консалтинговою складовою, а також з технополісами, технологічними та науковими парками, центрами трансферу технологій, бізнес-інкубаторами та інноваційними структурами інших типів; інформаційними мережами науково-технічної інформації, експертно-консалтинговими та інжиніринговими фірмами, інституційними державними та приватними інвесторами; **виробництво** організацій та підприємств, які виробляють інноваційну продукцію і надають послуги та (або) є споживачами технологічних інновацій².

На законодавчому рівні в Україні визначено завдання держави забезпечувати інтеграцію вітчизняної науки у світовий науковий простір та Європейський дослідницький простір³.

¹ Концепція розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 № 680-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/224444321>.

² Там само.

³ Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> ; Європейський дослідницький простір : здобутки і перспективи / Ін-т педагогіки НАПН України ; О. М. Топузов, О. І. Локшина, А. П. Джурило, О. М. Шпарик [за заг. ред.. О. М. Топузова, О. І. Локшиної] Київ : [б. в.], Пед. думка, 2024. 66 с. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-759-6-2023-51>.

Послідовність інтеграції викладено у Дорожній карті з інтеграції науково-інноваційної системи України до Європейського дослідницького простору, яку затверджено Наказом МОН України № 167 від 10 лютого 2021 року¹

Реалізація інноваційного процесу відбувається у всіх складових Національних інноваційних систем. Між тим можлива пріоритетність з його прискорення може відбуватися у бізнес-інкубаторах, які можуть забезпечити відповідь на глобальні виклики в реалізації інноваційних проєктів та розробці інноваційних ідей. Серед європейських прикладів бізнес-інкубаторів привабливим є досвід Швеції, яка активно підтримує Україну у сфері інновацій². У Швеції широко впроваджується концепція внутрішніх бізнес-інкубаторів, що створюються й розвиваються всередині великих промислових підприємств, транснаціональних корпорацій тощо. Шведський досвід показав, що бізнес – інкубатори можуть бути ефективним інструментом розвитку бізнес-середовища промислових підприємств, місцем генерування і впровадження інноваційних ідей на базі великих компаній. У країні нараховується близько 80 бізнес – інкубаторів, більшість з яких ІТ-спрямування, проте існують тенденції на їх переорієнтування зі сфери промислового виробництва, яке переноситься у країни третього світу, на сферу послуг (туризм, переробка відходів) у зв'язку із посиленням екологічних вимог. До найбільш перспективних і привабливих для інвесторів галузей в сфері шведського бізнес-інкубування відносять: ІТ-технології (розробка додатків, захист даних, дизайн, освіта, свіжі та оригінальні ідеї); оптова та роздрібна торгівля; транспортні перевезення; творчі проєкти в сферах архітектури та дизайну; сфера туризму тощо³. Ефективним є досвід використання бізнес-інкубаторів і в Німеччині.

Національна інноваційна системи потребує пошуку оптимального варіанта розвитку. За концептуальним баченням є два варіанти: перший передбачає розвиток шляхом надання першочергової підтримки підсистемі генерації знань з метою збільшення кількості проведених наукових досліджень і розробок. Основним недоліком вважається значний ризик виникнення невідповідності результатів наукових досліджень і розробок вимогам і потребам національної економіки та переорієнтації науково-технічного потенціалу на задоволення потреб інноваційного розвитку економік інших держав. Другий варіант вважається більш привабливим і оптимальним, і передбачає розвиток шляхом здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання *на всіх стадіях інноваційного процесу*. Враховуючи, що задіяні всі підсистеми, реалізація

¹ Про затвердження дорожньої карти з інтеграції науково-інноваційної системи України до європейського дослідницького простору: Наказ МОН № 167 від 10.02.2021. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-dorozhnoyi-karti-z-integraciyi-naukovo-innovacijnoyi-sistemi-ukrayini-do-yevropejskogo-doslidnickogo-prostoru>.

² Swedish Incubators and Science Parks in solidarity with Ukraine. URL: <https://www.sisp.se/start/ukraine>.

³ Колодійчук А. В, Решко Е. Ю., Бегун Е. І. Інфраструктура ризик-інвестування в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка* Серія Економіка. 2022. № 1 (59). С. 30–34. URL: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/256931>. DOI: [https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.1\(59\).30-34](https://doi.org/10.24144/2409-6857.2022.1(59).30-34).

другого варіанту розвитку потребує узгодження державної промислової, фінансової, податкової політики з державною політикою у сфері вищої освіти, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності. В умовах глобальних викликів результативність інноваційного процесу буде залежати від синергічної розвинутості всіх підсистем національної інноваційної системи, отже, другий варіант більш доцільний за таких умов.

Перед концепцію розвитку національних інноваційних систем у світі стоїть завдання щодо визначення: чи її тип впливає на рівень інноваційності економік країн ЄС. Польські вчені встановили наявність такої залежності в країнах, що належать до розвинених національних інноваційних систем, де рівень інноваційності економіки вищий, ніж у країнах, що належать до систем, що розвиваються¹. Дослідження охопило період з 2010 по 2021 рік. На основі емпіричних значень синтетичного показника розвитку складено рейтинг інноваційності економік країн ЄС. У дослідженні використано один із методів багатовимірного статистичного аналізу: метод стандартних відхилень лінійно впорядкованих об'єктів. Перша група лідерів за десять років розширилась, що свідчить про високу зацікавленість інноваціями в ЄС, що має бути враховано в Україні.

Посилення уваги до становлення і розвитку національної інноваційної системи України є пріоритетним завданням. Для його вирішення бажано розглянути існуючий організаційний інструмент, який може цьому сприяти, це формування кластерної політики з урахуванням досвіду ЄС.

Для цього розглядаються підходи до економіко-правового забезпечення кластерної політики у євроінтеграційному інноваційному процесі. У спільній українсько-польській монографії, присвяченій кластерній політиці², розглянуто теоретико-концептуальні, методологічні та практичні аспекти інноваційного розвитку національних економік на основі кластерного підходу. Проаналізовано інноваційні та інституційні передумови формування та розвитку кластерів в Україні з урахуванням економічної політики кластеризації ЄС, що далі враховано у пропозиціях із використання кластерного підходу при формуванні регіональної політики, побудови ефективної системи кластеризації міської території. Але потребує більш глибокого аналізу сфера впливу і взаємозв'язку кластерної політики ЄС і інноваційного процесу, зокрема, під час воєнного стану.

Європейська Комісія визначає кластери як групи компаній, пов'язаних економічних суб'єктів та установ, розташованих поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку спеціалізованих знань, послуг, ресурсів, постачальників і навичок³. Вважається, що саме кластеризація є драйвером інноваційного

¹ Dworak E., Grzelak M.M., Roszko-Wójtowicz E. Comparison of National Innovation Systems in the European Union Countries. *Risks*. 2022. Vol. 10(1). 6. URL: <https://www.mdpi.com/2227-9091/10/1/6>. DOI: <https://doi.org/10.3390/risks10010006>.

² Bolewski A., Ślusarz G., Dergachova V. Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects : monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań: Wydawnictwo naukowe WSPiA, 2020. 382 p. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31413/78/monograph.pdf>.

³ Cluster policy: European Commission. URL: <https://single-market-economy.ec.europa.eu/>

процесу, який може вплинути на створення більше робочих місць (на кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС), за рахунок синергії реєстрації більше міжнародних торгових марок і патентів.

Єврокластери, що фінансуються через Програму єдиного ринку, є міжгалузевими, міждисциплінарними та транс'європейськими стратегічними ініціативами, що об'єднують галузеві кластери та інших економічних суб'єктів для реалізації Промислової стратегії ЄС. Перспективним є створення інноваційних бізнес-можливостей для МСП, щоб краще їх інтегрувати у європейські та глобальні стратегічні ланцюги створення вартості.

Європейські кластерні партнерства об'єднують ресурси та знання для конкретної спільної роботи над ініціативами, що підтримують їх промислові екосистеми. Пріоритетним є зосередження на інноваціях, розумних інвестиціях у спеціалізацію.

За результатами Кластерної панорами ЄС¹ наявність кластерів корелює з більш сильною інноваційною поведінкою, економічною продуктивністю і результатами працевлаштування. Це узгоджується з обґрунтуванням кластерної політики – і з основним фокусом кластерних організацій – підвищення інновацій на рівні фірми та конкурентоспроможності, підвищення стійкості. Для вирішення задачі щодо визначення ролі кластерів у інноваційному процесі автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який надає статистику попиту на ту чи іншу тему в різних регіонах світу або країнах у різних часових періодах². Здійснено пошуковий запит у Google Trends тем «Innovation process», «cluster» англійською мовою у світі за часовий період останні 12 місяців (на 15 квітня 2024 року). Результати вимірювання показали, що пошуковий попит на інноваційний процес у світі надзвичайно високий, але має коливання, серед країн лідерів – країни Африки, між тим, країни ЄС займають від 20 по 40 місце, попит на кластер значно перевищує тему інноваційного процесу, лідери – ОАЕ, Китай, США, серед країн ЄС – Нідерланди³. Великий розрив у попиті на тему інноваційного процесу і кластерів а Google Trends англійською мовою потребує додаткового дослідження.

У період суттєвого збільшення ризиків і глобальних викликів зростає увага до безпекових запитів і визначення євроінтеграційних впливів на безпекові питання інноваційного процесу.

industry/strategy/cluster-policy_en.

¹ Franco S., Murciego A., Salado J.P., Eduardo S., James W. European Cluster Panorama 2021. European Commission. P. 116. URL: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/2021-12/European_Cluster_Panorama_Report_0.pdf.

² Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

³ Внукова Н.М. Економіко-правове забезпечення кластерної політики у євроінтеграційному інноваційному процесі. *Правова наука і державотворення в Україні в контексті інтеграційних процесів*: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (24 травня 2024 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ. Суми: СФ ХНУВС, 2024. С. 382–384. URL: https://sumy.univd.edu.ua/files/conference/zbirnik_international_conference_2024.pdf.

У Стратегії національної безпеки України для гарантування достатку й безпеки громадян (п. 53) потрібні ресурси, які при залученні та ефективному використанні зовнішніх джерел можуть забезпечити стає і динамічне економічне зростання. Для цього необхідно: створити сприятливі, зокрема фінансові умови, для розвитку науки, забезпечити розбудову науково-дослідницької інфраструктури, а також ефективну взаємодію вчених із державним і приватним сектором, **стимулювати інновації** та запроваджувати новітні технології, зокрема у сферах безпеки та оборони, промисловості, енергетиці, машинобудуванні, будівництві та інфраструктурі, інформаційній та телекомунікаційній сферах¹. У попередньому дослідженні автора встановлено, що має місце євроінтеграційний вплив інноваційного розвитку Індустрії 4.0 на економічну безпеку суб'єктів господарювання, що потрібно врахувати при розробці програм повоєнної економіки².

Європейська Комісія запустила 20 грудня 2023 року три нові ініціативи, які сприяють розвитку науково-інноваційної співпраці ЄС з Україною: новий офіс Horizon Europe у Києві, нова діяльність Європейської ради з інновацій (ЕРІ) для підтримки української глибокотехнологічної спільноти та новий Центр спільноти Європейського інституту інновацій і технологій (ЄІТ)³.

Європейська рада інновацій надала звіт про вплив 2023 року на прискорення Deep Tech в Європі. У цьому звіті представлено огляд результатів роботи інноваторів, які фінансуються Європейською радою з інновацій (ЕРІ), програмою Європейського Союзу на 10 мільярдів євро для виявлення, підтримки та розширення масштабів проривних технологій і глибокотехнологічних стартапів. Він зосереджений на напрямі Horizon Europe, що включає понад 500 стартапів, 275 передових дослідницьких проектів і 140 проектів комерціалізації досліджень. Він також оцінює довгостроковий вплив фонду, який включає проекти та компанії, що фінансуються в рамках пілотної фази (з 2018 по 2020 рік). і попередник SME Instrument Phase 2 і проекти Future and Emerging Technology (з 2014 року). Нововведенням є напрям підтримки глибоких технологічних інновацій із критично важливими технологіями, такими як сучасні матеріали, штучний інтелект і біотехнології⁴. Для визначення напрямів **стимулювання інновацій** важливим є ознайомлення з питаннями правового регулювання забезпечення безпеки в ЄС. Сучасні загрози безпеці розвиваються швидко, складно і часто мають транскордонний характер⁵, тому політика кластеризації євро-

¹ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента № 392/2020 від 14.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>.

² Внукова Н. М. Євроінтеграційний вплив інноваційного розвитку Індустрії 4.0 на безпеку суб'єктів господарювання у повоєнній економіці. *Економічна безпека: міжнародний і національний рівень* : зб. наук. пр. за матеріалами II-ї науково-практичної конференції (м. Харків, 21 квіт. 2023 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. С. 5–12. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/e19c4199-3a37-400c-b0fd-f4b8dc1192c6/content>.

³ Європейська Комісія запустила три ініціативи на підтримку українських науковців та інноваторів. EU4Digital. URL: <https://eufordigital.eu/uk/european-commission-launches-three-initiatives-supporting-ukrainian-researchers-and-innovators/>.

⁴ European Innovation Council. URL: https://eic.ec.europa.eu/index_en.

⁵ Innovation and security research. URL: <https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal->

регіонів спрямована на підвищення транскордонної безпеки¹. З такими загрозами можна боротися лише шляхом колективної відповіді між країнами ЄС у рамках ефективного Союзу безпеки в Європі.

Численні дослідження показують, що ринок безпеки в ЄС, а також у всьому світі продовжуватиме зростати, що перевищує середнє зростання ВВП². Європейська Комісія (ЄК) зробила індустрію безпеки однією з важливих частин флагманської ініціативи ЄС 2020 «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації, у центрі якої — конкурентоспроможність і стійкість»³. Галузеві прогнози передбачають, що частка ринку компаній ЄС у секторі безпеки буде зменшуватися, якщо не будуть запроваджені інновацій, які мають підвищити конкурентоспроможність Індустрії безпеки ЄС. Провідні ринкові компанії США все ще залишаються технологічними лідерами, вони також отримують вигоду від узгодженої правової бази та міцного внутрішнього ринку⁴.

Країни Азії все швидше впроваджують інновації, усуваючи технологічний розрив, який відділяє їх від компаній ЄС, що вплине на те, що компанії ЄС без інноваційних перетворень зіткнуться з жорсткою конкуренцією, яку важко буде подолати з огляду на невивірену вартість виробництва в ЄС. Отже, головною метою Європейської Комісії є створення високофункціонального внутрішнього європейського ринку інновацій безпеки. Між тим відзначається, що Європейська Комісія знаходиться у пошуку узгодженого загальноєвропейського підходу, який би зробив індустрію безпеки ЄС більш конкурентоспроможною та інноваційною⁵. Тому наступні дії будуть стосуватися відповідно до тиску глобальної конкуренції розвитку технологій безпеки, які зосереджуються не на послугах, а на пристроях безпеки, що вимагає значної уваги до промислової політики у цій сфері.

Промислова політика ЄС має на меті зробити європейську промисловість більш конкурентоспроможною, щоб вона могла зберегти свою роль рушійної сили сталого зростання та зайнятості в Європі⁶. Вона має наскрізний характер і спря-

security/innovation-and-security-research_en.

¹ Внукова Н. М. Стратегія формування фінансового кластера у транскордонному розвитку євро регіону. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України: Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів*: Збірн. наук. праць. Вип. 3. / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. Львів, 2008. С. 141–158.

² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee Security Industrial Policy Action Plan for an innovative and competitive Security Industry. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>.

³ General principles of EU industrial policy. Fact Sheets on the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>.

⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee Security Industrial Policy Action Plan for an innovative and competitive Security Industry. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>.

⁵ Там само.

⁶ General principles of EU industrial policy. Fact Sheets on the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>.

мована на забезпечення рамкових умов, сприятливих для промислової конкурентоспроможності. Вона інтегрована у низку інших політик ЄС, зокрема, досліджень та інновацій, що свідчить дотично про вплив на безпекові питання.

Під гаслом від стратегії «Європа 2020» до Нової промислової стратегії з'явилися нові ініціативи, зокрема, «Інноваційний союз»; «Цифровий порядок денний для Європи»; «Інтегрована промислова політика в епоху глобалізації» та ін. У травні 2021 року Європейська Комісія оновила Європейську промислову стратегію, зосередившись на стійкості єдиного ринку ЄС, визначенні ключових стратегічних сфер і підтримці малих і середніх підприємств (МСП) і стартапів, а також щодо прискорення зеленого та цифрового переходу¹.

Стратегічні питання космосу одержали своє втілення 2023 року у Спільному повідомлення щодо космічної стратегії ЄС для безпеки та оборони, яка дозволить ЄС захистити свої космічні активи, інтереси у цій сфері, стримувати ворожу діяльність у космосі та зміцнювати свою стратегічну позицію та автономію². Отже, це є демонстрацією глибокої пов'язаності промислової політики і безпеки. Основні проблеми, з якими стикається індустрія безпеки ЄС: фрагментація ринку безпеки ЄС; розрив між дослідженнями і ринком; відмінне сприйняття суспільством нових продуктів і інновацій є загальною проблемою для різних промислових секторів.

Напрямом дій є використання синергії між технологіями безпеки та захисту. Ринок цивільної безпеки та оборонний ринки є фрагментованими, це пов'язано з різними вимогами і стандартами. Отже ведуться пошуки цієї синергії з Європейським оборонним агентством (EDA) через Європейську рамкову співпрацю³. Європейська Комісія має намір це здійснити через розширення співпраці в рамках Horizon 2020, вона вважає, що розробка «гібридних стандартів», тобто стандартів, які застосовуються як до технологій цивільної безпеки, так і до оборонних технологій, повинна активно розвиватися в сферах, де технології однакові, а сфери застосування дуже схожі. Такий підхід є інноваційним. Виконана оцінка рівня зацікавленості темами безпеки і інновацій за останні 5 років з використання пошукового ресурсу Google Trends⁴ показала, що зацікавленість зростає, особливо щодо безпеки в останні два роки під час воєнного стану, але тема інновацій має достатньо низький рівень пошуку, серед регіонів-лідерів двох тем є Рівненська та Житомирська області⁵. Отже, посилюється значення інформаційних технологій у визна-

¹ General principles of EU industrial policy. Fact Sheets on the European Union. URL: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/61/general-principles-of-eu-industrial-policy>.

² Там само.

³ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council and the European Economic and Social Committee Security Industrial Policy Action Plan for an innovative and competitive Security Industry. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52012DC0417>.

⁴ Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatsya-servisom-google-trends>.

⁵ Внукова Н. М. Євроінтеграційні впливи на безпекові питання інноваційного процесу. *Економічна безпека: міжнародний і національний рівень*: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН

ченні значення кластерів у інноваційному процесі в особливий правовий період воєнного стану.

Інноваційний процес розглядається як комплексний процес створення, поширення та використання нововведення, а також як процес запровадження нових змін у середовищі, де формується життєвий цикл інновацій¹. Поряд з глобальними викликами в особливий правовий період воєнного стану посилюються виклики, які мають стимулювати прискорення змін у інноваційному процесі. Одним із завдань є використання інформаційних технологій для встановлення змін у попиті на тему «кластерів» у інноваційному процесі в особливий правовий період воєнного стану.

Отже, потрібен пошук інструментів для можливого прискорення цього процесу з урахуванням трансформацій як індустріальної, так і інформаційної та цифрової сфери². Загальний світовий досвід пропонує для цього кластерну модель³.

У ДУ «Інститут економіки та прогнозування» НАН України визначено пріоритетні стратегічно орієнтовані кластери економічного розвитку під час воєнного стану, серед яких виділено спеціалізовані кластери, такі як військово-технічний, машинобудівний, інформаційно-комунікаційних технологій та ін.⁴.

Для вирішення задачі щодо визначення ролі кластерів у інноваційному процесі автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який надає статистику попиту на ту чи іншу тему в різних регіонах світу або країнах у різних часових періодах⁵. Особливістю цього інструменту Google є можливість оцінки актуальності тих процесів, які відбуваються на певній території для прийняття тих чи інших рішень, надання користувачам кількісних та якісних показників рівня запиту за 100 бальною шкалою до загальної суми запитів. Автор здійснив пошуковий запит у Google Trends тем «інноваційний процес» і «кластер» в Україні за часовий період останні 12 місяців (на 01 квітня 2024 року), тобто за останній рік воєнного стану. Результати вимірювання наступні: за останній рік на дату оцінювання зацікавленість темою «інноваційного процесу» є надзвичайно низькою, але статистично значимою, між тим вона почала зростати з березня 2024 року. Серед регіонів виділено три: Вінницька, Сумська і Київська область. Зацікавленість темою кластерів є значно вищою і стабільною,

України за матеріалами III-ї науково-практичної конференції (м. Харків, 16 липня 2024 року) / за ред. С. В. Глібка, А.М. Любич. Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. С. 5–11. Електронне наукове видання. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2024/07/conf_16.07.2024.pdf.

¹ Мельник І. Ю., Бояринова К. О. Інноваційний процес: наукові підходи та проблеми реалізації. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2012. №. 6. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/1c85e651-3a00-485a-b70a-7f52caff4f2/content>.

² Інноваційні проекти: фінансова і консультативна підтримка. Керівництво для суб'єктів інноваційної діяльності / за ред. С. В. Глібка та С. О. Шкуракова. Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2023. 24 с. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2023/12/gajd_difku_2023.pdf.

³ Редзюк Е. В. Формування конкурентоспроможних кластерів України в умовах глобальних викликів. *Стратегія економічного розвитку України*. 2023. Вип. 53. С. 63–77. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/42856>. DOI: <https://doi.org/10.31311/sedu.2023.53.063.077>.

⁴ Там само.

⁵ Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

вона проявляється у всіх регіонах України. При порівнянні цих тем співвідношення у балах 64:2. Такий великий розрив у попиту на тему інноваційного процесу і кластерів потребує додаткового дослідження¹.

Для стимулювання інноваційного процесу в умовах невизначеності воєнного стану має бути віддано забезпечення реалізації кластерної політики в Україні з урахуванням досвіду інших країн, зокрема, ЄС.

Інноваційні передумови формування кластерів проаналізовано у спільній українсько-польській монографії, присвяченій кластерній політиці². Особливістю дослідження є визначення можливостей використання досвіду ЄС для посилення кластерної політики в Україні. Між тим питання всебічного аналізу сфери взаємовпливу кластерної політики ЄС і інноваційного процесу в умовах невизначеності і особливостей воєнного стану не досліджувалися.

Стан інноваційного процесу під час воєнного стану з одного боку у певних сферах пришвидшився, але все ще залишається недостатнім рівень захисту і управління інтелектуальною власністю, наявні інструменти стимулювання інноваційного процесу, розвитку дослідницької інфраструктури, яка через інтеграцію у мережі Європейських дослідницьких інфраструктур могла б сприяти посиленню взаємодії суб'єктів у становленні і розвитку кластерів³.

Із досвіду Європейської Комісії, яка визначає кластери як пов'язані групи компаній, розташовані поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку вважається, що саме кластеризація є драйвером інноваційного процесу, який може вплинути на створення більше робочих місць (на кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС), за рахунок синергії реєстрації більшої кількості міжнародних торгових марок і патентів⁴, до яких можуть долучитися суб'єкти господарювання з України, зокрема, під час релокації бізнесу в умовах воєнного стану. Перспективним для інноваційного процесу є створення нових бізнес-можливостей для МСП для їх інтегрування у європейські та глобальні стратегічні ланцюги створення вартості, які є підґрунтям для сталого інноваційного процесу.

¹ Внукова Н. М. Інформаційні технології у визначенні значення кластерів у інноваційному процесі в особливий правовий період воєнного стану. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі*: матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції. / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавничий центр КНУКіМ, 2024. С.129–130. URL: https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/33438/1/%d0%a2%d0%b5%d0%b7%d0%b8%20_%d0%92%d0%bd%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%b0%20_%d0%9d%d0%9c_%d0%9a%d0%b8%d1%97%d0%b2.pdf.

² Reviewers: A. Bolewski, G. Ślusarz, V. Dergachova, Cluster Policy of Innovative Development of the National Economy: Integration and Infrastructure Aspects : monograph / under the editorship of professor Svitlana Smerichevska. Poznań : Wydawnictwo naukowe WSPiA, 2020. 382 pages. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31413/78/monograph.pdf>.

³ Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення розвитку дослідницької інфраструктури у кластерній політиці. *Актуальні питання розбудови науково-дослідницької інфраструктури у воєнний та повоєнний періоди* : за матеріалами Інтернет-конференції (м. Харків, 28 лютого 2024 р.). Харків, 2024. С. 5–13. URL: https://ndipzir.org.ua/wpcontent/uploads/2024/02/conf_28.02.2024.pdf.

⁴ Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/strategy/cluster-policy_en.

Нааявність європейських кластерів за результатами Кластерної панорами ЄС¹ корелює з більш відчутною інноваційною поведінкою, економічною продуктивністю і результатами працевлаштування на рівні підприємств, підвищенням їх стійкості, що важливо для зниження ризиків невизначеності.

Для вирішення завдання щодо забезпечення кластерної політики у стимулюванні інноваційного процесу автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який визначає пошукову активність користувачів глобальної мережі певну тему в різних регіонах світу у різні часові періоди², отже, можна визначити період воєнного стану в Україні. Здійснено порівняльний пошуковий запит у Google Trends тем «кластерна політика», «інноваційний процес» за останні п'ять років (на 15 червня 2024 року). Результати зацікавленості цими темами показали, що пошуковий попит на тему кластерної політики є дуже низьким, за період воєнного стану він був статистично значимим тільки у серпні 2022 року. Щодо теми інноваційного процесу найбільший інтерес до нього був у квітні 2020 року. Під час воєнного стану він є надзвичайно низьким. Між тим у регіональному розподілі виділяються міста Дніпро та Київ, Київська, а також Львівська та Харківська області, найбільш кластеризовані території³.

Отже, недовикористання переваг кластеризації бізнесу є резервом для прискорення інноваційного процесу.

Саме інноваційна складова відіграє основну роль у формуванні кластерів і забезпеченні їх розширення при реалізації кластерної політики⁴.

Європейська кластерна політика в умовах глобальних викликів є одним з пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в ЄС. Інноваційний процес розглядається як системний процес створення, розповсюдження та застосовування нововведення.

Із досвіду Європейської Комісії, яка характеризує кластери як пов'язані групи компаній, розташовані поблизу одна від одної та які мають достатній масштаб для розвитку, вважається, що саме кластеризація є драйвером інноваційного процесу, який може вплинути на створення нових робочих місць (на кластери припадає майже 25% загальної зайнятості в ЄС) за рахунок синергії реєстрації більшої кількості міжнародних торгових марок і патентів⁵, до яких можуть долучитися суб'єкти господарювання з України, зокрема, під час переміщення бізнесу в умовах воєнного стану.

¹ Franco S., Murciego A., Salado J.P., Eduardo S., James W. European Cluster Panorama 2021. European Commission P.116. URL: https://clustercollaboration.eu/sites/default/files/2021-12/European_Cluster_Panorama_Report_0.pdf.

² Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatsya-servisom-google-trends>.

³ Внукова Н. М. Забезпечення реалізації кластерної політики для стимулювання інноваційного процесу в умовах невизначеності воєнного стану. *Фінансові інструменти сталого розвитку держави в умовах системної економічної трансформації* : матеріали III Міжнарод. наук.-практ. конф., 20 червня 2024 р. Херсон : Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2024. С. 286–289. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/27946>.

⁴ Cluster policy: European Commission. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/cluster-policy_en.

⁵ Там само.

Перспективним для інноваційного процесу є створення нових бізнес-можливостей як для науки, так і бізнесу для їх інтегрування у європейські та **глобальні стратегічні ланцюги створення вартості**, які є підґрунтям для сталого інноваційного процесу.

У монографічному дослідженні, присвяченому цій темі¹, здійснено аналіз динаміки та тенденцій розвитку глобальних ланцюгів вартості на основі даних національної статистики та міжнародних організацій. Відзначено функціональні прояви глобальної торгівлі доданою вартістю в умовах зростаючої взаємозалежності національних економік. Обґрунтовано основні закономірності розвитку та трансформації існуючих ланцюгів вартості, виявлено ключові глобальні та національні чинники, що визначають інтенсивність потоків доданої вартості в міжнародній торгівлі.

Для активізації процесів щодо оновлення виробничої структури певних галузей економіки та посилення експортних можливостей для продукції з високою доданою вартістю дослідником запропоновано рекомендації, але недостатньо враховано завдання щодо прискорення у цих перетвореннях інноваційного розвитку.

Для реалізації пріоритетів розвитку економіки ЄС під дією глобальних викликів у межах кластерної політики країни зосереджують свою увагу на формуванні кластерів та їх об'єднання для створення мегакластерів. Прикладом є єврокластери, що фінансуються через Програму єдиного ринку². Особливістю є те, що вони є міжгалузевими, міждисциплінарними та транс'європейськими стратегічними ініціативами, що об'єднують галузеві кластери та інших економічних суб'єктів для реалізації як Промислової стратегії ЄС, так і інших економічних і фінансових політик. Вони створюють нові бізнес-можливості для розвитку економіки та краще інтегруватимуть учасників кластерів у європейські та глобальні стратегічні ланцюги створення вартості.

Для України відбувся вплив реалізації європейської кластерної політики в ухваленню у серпні 2024 року Розпорядженні КМУ «Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках»³, де визначено як другу стратегічну ціль сприяння інноваційному розвитку, цифровій трансформації та «зеленому переходу», що і передбачає формування нового укладу економіки. Серед задач виділена підтримка діяльності та створення нових *галузових кластерів* і наукових парків, які сприятимуть співпраці між малим і середнім підприємництвом, науковими установами, закладами вищої освіти та лідерами певних галузей у пріоритетних напрямках розвитку науки і техніки та стратегічних пріоритетних напрямках інноваційної діяльності. Першим пріоритетом та операцій-

¹ Дугінець Г. В. Глобальні ланцюги вартості : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 412 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/8a3a0f8b03ec2b5faea58e4164fd9dfe.pdf>.

² Cluster policy: European Commission URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/industry/cluster-policy_en.

³ Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках: розпорядження КМУ від 30.08.2024 № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

ною ціллю для реалізації стратегії встановлено необхідність сприяння інноваційній діяльності, що передбачає: встановлення фінансових стимулів для розвитку інновацій, наукової діяльності та інноваційного розвитку; підтримку інноваційних підприємств із високими темпами зростання (стартапів). Важливим є розвиток саме *кластерів*; підтримка піднесення інновацій з боку ЄС. сприяння приватному фінансуванню інноваційної діяльності через залучення приватного капіталу для розвитку перспективних проєктів, посилення захисту інтелектуальної власності, підтримку у прийнятті регіональних стратегій смарт-спеціалізації, створення європейських хабів цифрових інновацій (EDIHs)¹.

Показовим прикладом посилення значення кластерів саме у інноваційному розвитку підприємств є започаткування представниками Української Ради Бізнесу та Українського кластерного альянсу 2024 року спільного проєкту «Модель сучасної екосистеми інновацій», пілотний етап якого реалізується за підтримки Вінницького кластеру приладобудування та автоматизації². Підсилення дослідницької складової буде здійснено науковцями КНУ ім. Т. Шевченка, які використають інструментарій моделювання складних систем для обґрунтування мережевої взаємодії державних органів, підприємств, науково-дослідних установ та організацій розвитку бізнесу, спрямованої на підвищення його конкурентоздатності. Забезпечення безперервного інноваційного розвитку екосистеми інновацій буде досягатися через стимулювання розробки та впровадження передових технологій, оптимізації виробничих процесів та посилення кооперації між усіма учасниками. Сценарні розрахунки дозволять розробити актуальну модель екосистеми інноваційного розвитку України на основі ефективного використання науково-технологічного та економічного потенціалу регіонів країни³.

Для вирішення завдання щодо визначення зацікавленості у розвитку кластерної політики для стимулювання інноваційного процесу в сучасних умовах глобальних викликів автором використано пошуковий сервіс Google Trends, який визначає пошукову активність користувачів глобальної мережі щодо певної теми в різних регіонах світу в відмінні часові періоди⁴. Оцінка здійснювалась на 20 вересня 2024 року теми кластерної політики в Україні та світі (англійською мовою) за останній рік. У світі інтерес до теми є високим і стабільним, лідерами є країни – Сінгапур і Ізраїль, серед європейських країн Швейцарія (66 балів), а серед країн ЄС – Нідерланди, Бельгія, Румунія (всі по 33 бали)⁵. Такі результати потребують додаткового аналізу.

¹ Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024-2027 роках : Розпорядження КМУ від 30.08.2024 № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text>.

² Екосистема інновацій – новий пріоритет співпраці бізнесу, науки і держави: Український кластерний альянс. 2024. URL: <https://www.clusters.org.ua/news/innovation-ecosystem/>.

³ Там само.

⁴ Як користуватися сервісом Google Trends? URL: <https://adwservice.com.ua/uk/yak-korystuvatysya-servisom-google-trends>.

⁵ Внукова Н. М. Європейська кластерна політика в умовах глобальних викликів. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації*: Матеріали Міжнародної науково-

В Україні зацікавленість темою кластерної політики протягом 2023-2024 років була майже відсутня, тільки в період вересня 2024 року відбулось певне підвищення уваги, і статистично виділено тільки одну Запорізьку область. Це може бути пояснена реалізацію довготривалого проекту за підтримки німецьких партнерів створення Запорізького кластеру ЕАМ¹, який забезпечує ефективну співпрацю у інжинірингу, автоматизації, машинобудуванні. На сайті кластеру перелічено певну кількість важливих публікацій, які стосуються людського капіталу у бізнес об'єднаннях, індустріальних парків та їх стану під час воєнного стану, описується механізм управління розвитком кластерів в Україні та ін.

Всі наведені теми публікацій на сайті Запорізького кластеру ЕАМ свідчать про суттєвий вплив на інноваційний розвиток якості людського капіталу і підготовки кадрів.

Для прискорення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів пропонується застосовувати компетентнісно-орієнтовані завдання в освіті, які мають забезпечити досягнення таких результатів навчання, які сприятимуть формуванню необхідних компетентностей фахівців для інноваційної діяльності.

У системі вищої освіти і розвитку кваліфікацій під час глобальних викликів і масштабних реформ пріоритетним є запровадження компетентнісного підходу², який повинен забезпечити реалізацію завдань інноваційного процесу. Вимоги до складу і сутності освітніх компетентностей базуються на удосконаленні Національної рамки кваліфікацій³ зі змінами 2020 року⁴, які гармонізовані з європейськими стандартами⁵.

ЄС розробив **Європейську рамку кваліфікацій (EQF)** як інструмент узагальнення, щоб зробити національні кваліфікації легшими для розуміння та порівняння. EQF прагне підтримувати транскордонну мобільність здобувачів освіти і працівників, сприяти навчанню впродовж життя та професійному розвитку по всій Європі, що є базовим підґрунтям для підготовки кадрів.

Формування системи підготовки фахівців, які вільно застосовують новітні досягнення своєї галузі (наприклад, аграрної, ІТ) з високим рівнем компетентності, покликана забезпечити система будь-якої вищої освіти. Основні положення Національної рамки кваліфікацій у контексті нових принципів законодавства України про

практичної конференції (4 жовтня 2024 р., Київ). КНУТД. 2024. С. 103–105.

¹ Запорізький кластер ЕАМ. URL: <https://www.iamcluster.zp.ua/>.

² Внукова Н. М. Компетентнісний підхід до професійного розвитку працівників в системі освітніх інновацій. *Економіко-правові проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах*: зб. наук. пр. за матеріалами II Круглого столу (м. Харків, 17 трав. 2019 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України. 2019. С. 172–178.

³ Внукова Н. М., Пивоваров В. М. Аспекти гуманітарної освіти в Національній рамці кваліфікацій. *Гуманітарна політика як фактор сталого громадського розвитку*. Харків : Видавництво НУА, 2012. С. 25–30.

⁴ Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011 (в редакції від 02.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.

⁵ The European Qualifications Framework URL: <https://europass.europa.eu/en/europass-digital-tools/european-qualifications-framework>.

вищу освіту¹ визначають базові принципи реформування системи вищої освіти на основі компетентнісного підходу відповідно до міжнародних стандартів і, які активно запроваджуються через формування нових компетентнісних вимог до працівників, зокрема тих фахівців, які працюють у кластерах, зокрема, промислових, аграрних, а також мають сприяти інноваційним процесам.

Для належного виконання професійних обов'язків фахівцями вагомим та неухильним є запровадження компетентнісного підходу. Для реалізації цього доручення під час навчального процесу пропонується ширше використовувати компетентнісно-орієнтовані завдання², які не лише побудовані на формуванні певного рівня знань, але і виконанні всіх інших дескрипторів кваліфікаційних вимог за Національною рамкою кваліфікацій відповідно до певного її рівня, які представлені у чотирьох категоріях-дескрипторах: знання, уміння (навички), комунікація, відповідальність і автономія. Виконання професійних обов'язків у інноваційному процесі передбачає високий рівень розвитку фахової відповідальності відповідно до всіх складових цих вимог. Формування інноваторів має відбуватися на всіх освітніх рівнях, особливо це прискорюється для відповіді на глобальні і воєнні виклики.

Вимога до формування **інноваційності** передбачена вже на 6 (бакалаврському) рівні для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання, на 7 (магістерському) рівні передбачено та/або провадження **інноваційної діяльності** з метою розвитку нових знань та процедур, і на 8 (докторському) рівні вимагається розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або **інновацій**, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики³. Отже, вимоги до реалізації стратегії інноваційного процесу є всеосяжними на всіх рівнях вищої освіти. Впровадження компетентнісно-орієнтованих завдань є актуальним, їх вирішення сприяє досягненню тих необхідних компетентностей, які вимагаються на кожному кваліфікаційному рівні.

Такі завдання сприяють досягненню високої самостійності та відповідальності здобувачами, які мають набути здатність навчатися з високим ступенем автономії для подальшого забезпечення розвитку інноваційного процесу.

Метою таких завдань є формування професійних компетентностей для виконання досліджень у певних сферах. Здобувачі вищої освіти повинні набути при виконанні компетентнісно-орієнтованих завдань поставлених зовнішніми стейкхолдерами професійних **компетентностей**.

¹ Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

² Внукова Н. М. Впровадження компетентнісно орієнтованих завдань при підготовці здобувачів третього освітньо-наукового рівня. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Полтава, 27 жовт. 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. С. 1455–1457. URI <https://openarchive.nure.ua/handle/document/21138>.

³ Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011 (в редакції від 02.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text>.

Для посилення формування саме вимог до інноваційної діяльності і проведення досліджень у ЄС створена Європейська рамка дослідника, яка передбачає чотири групи компетентностей: А – Знання та інтелектуальні здібності (Knowledge and intellectual abilities); В – Персональна ефективність (Personal effectiveness); С – Дослідницьке врядування та організація (Engagement, influence and impact); D – Залучення, вплив та дія (Research governance and organisation), які складаються із 63 піддоменів, які є більш складними і більше наближені до вимог інноваційного процесу¹.

Рахуючи важливість досягнення спорідненості завдання практичним вигодам майбутньої господарської і інноваційної діяльності, такі завдання носять персоніфікований характер, що посилює врахування індивідуальних особливостей кожного здобувача і дослідника відповідно до зовнішніх викликів².

Вільний рух знань («п'ята свобода») асоціюється з відмінною підготовкою та привабливими кар'єрними перспективами для дослідників, які вільно пересуваються та взаємодіють по всій Європі³.

У прийнятій в ЄС 2022 року Угоді (Пакті) про дослідження та інновації в Європі відзначається формування спільного зобов'язання мобілізувати політику досліджень та інновацій з використанням конкретних дій щодо глобальних викликів, зокрема, переходу до «зелених» і цифрових технологій⁴.

Серед цінностей та принципів для дослідження і інновацій визначено те, що дослідники на всіх етапах кар'єри повинні прагнути до постійного самовдосконалення, регулярно оновлюючи і розширюючи свої навички та компетентності. Отже, застосування компетентнісного підходу до навчання є інструментом посилення досягнення результатів інноваційного процесу.

¹ Внукова Н. М. Європейські вимоги до компетентності дослідника в інноваційному процесі. *Право та інновації*. 2024. № 2. С. 149–154. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1154>. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2\(46\)-23](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)-23); Towards a European Framework for research careers. URL: <https://circabc.europa.eu/sd/a/d1ae7fdd-e80f-4b54-973b-dcea380132e4/ED-20120315-WG3-Point%20Research%20Careers-short.pdf>.

² Внукова Н. М. Застосування компетентнісно-орієнтованих завдань в освіті для прискорення інноваційного процесу в умовах глобальних. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій*: матеріали XXV Міжнародного науково-практичного форуму (м. Львів, 02–04 жовт. 2024 р.). Львів: ЛНУП, 2024. С. 583–585. URL: <https://repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/1859>.

³ Європейський дослідницький простір: здобутки і перспективи / Ін-т педагогіки НАПН України; О. М. Топузов, О. І. Локшина, А. П. Джурило, О. М. Шпарик [за заг. ред.. О. М. Топузова, О. І. Локшиної] Київ: [б. в.], Пед. думка, 2024. 66 с. URL: <https://undip.org.ua/library/yevropeyskyy-doslidnytsky-prostir-zdobutky-i-perspektyvy/>. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-759-6-2023-51>.

⁴ Європейський дослідницький простір: здобутки і перспективи / Ін-т педагогіки НАПН України; О. М. Топузов, О. І. Локшина, А. П. Джурило, О. М. Шпарик [за заг. ред.. О. М. Топузова, О. І. Локшиної] Київ: [б. в.], Пед. думка, 2024. 66 с. URL: <https://undip.org.ua/library/yevropeyskyy-doslidnytsky-prostir-zdobutky-i-perspektyvy/>. DOI: <https://doi.org/10.32405/978-966-644-759-6-2023-51>; European Commission. A pact for research and innovation in Europe. 2022. Publications Office. URL: https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/12960-Pact-for-research-innovation-in-Europe_en.

Висновки. Розглянуті питання економіко-правового забезпечення розвитку інноваційного процесу в умовах глобальних викликів і викликів воєнного стану показали подвійний вплив останнього на розвиток інновацій. Для України перспективним є інтеграція не тільки до ЄС, але й інших країн світу щодо зацікавленості у прискоренні інноваційного процесу. Можна погодитися з іншими науковцями, що воєнний стан суттєво дестабілізував процеси інноваційного економічного розвитку багатьох країн, тому бажано розробляти принципи мотивації формування економічних систем на новому інноваційному рівні.

Перетворення у інноваційній діяльності за умов глобальних викликів впливають на можливості використання змін у інноваціях. Реконструювання майбутнього в контексті інноваційного розвитку є надзвичайно актуальним у відбудові зруйнованих промислових підприємств і інфраструктури. Для пришвидшення інноваційного процесу необхідні інструменти координації стейкхолдерів, зацікавлених у ньому¹. Для цього можливе формування інноваційних напрямів взаємодії українських та європейських компаній для посилення змін.

На означені глобальні виклики має відреагувати менеджмент, розпочавши із формування зацікавленості інноваційним процесом, яка у теперішній час на дуже низькому рівні², що гальмує інноваційний розвиток і не сприяє впровадженню інновацій і пошуку резервів для прискорення змін. В Україні потрібно пріоритетно стимулювати розвиток саме технологічних стартапів паралельно зі створенням самої екосистеми інновацій³.

Проведені дослідження показали низький рівень зацікавленості темою інноваційного процесу, але щодо теми кластеру вона є стабільною і вище середнього за загальною шкалою. Тому саме цей інструмент має перспективи для його використання для стимулювання зацікавленості інноваційним процесом з урахуванням викликів воєнного стану. Кластерні ініціативи можуть стати важливим фактором підтримки інноваційних змін, особливо щодо цифровізації. Розглянуте завдання із визначення змін щодо оцінки зацікавленості темами інноваційного процесу і інновацій показав низький рівень попиту в Google як українською, так і англійською

¹ Внукова Н. М. Національні інноваційні системи у забезпеченні інноваційного процесу в умовах глобальних викликів. *Винахідники і науковці: разом до перемоги*: матеріали наук.-практ. конф., Харків, 19 верес. 2024 р. / Харків. держ. наук. 6-ка ім. В. Г. Короленка та ін.; [упоряд. Г. В. Прохорова; наук. ред. Л. В. Глазунова]. Харків, 2024. С. 18–23. URL: https://www.researchgate.net/publication/388555249_Nacionalni_innovacijni_sistemi_u_zabezpecenni_innovacijnogo_procesu_v_umovah_globalnih_viklikiv.

² Внукова Н. М. Оцінка змін у зацікавленості інноваційним процесом під час воєнного стану. *Економіка, право та інноваційний процес: завдання в умовах воєнної трансформації України* (м. Харків, 26 квіт. 2024 р.). Харків : НДІ ПЗІР НАПрНУ, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих ім. І. Зязюна, 2024. URL: <https://ndipzir.org.ua/?s=D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B7>.

³ Внукова Н. М. Управління інноваційним процесом: глобальні виклики для України. *Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці* : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 17 жовт. 2024 р.). Київ : ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ. 2024. С.489–491. URL: <https://duit.edu.ua/research-activities/conferences/international-scientific-and-practical-conferences/>.

мовами, що потребує додаткового регулюючого втручання і розробки підходів до стимулювання позитивних змін, зокрема, з урахуванням напрямів розвитку в ЄС. Для цього може бути використана кластерна модель¹, яка дозволить прискорити за рахунок синергії розвиток інноваційного процесу.

Розглянуте завдання із визначення загальних засад забезпечення реалізації кластерної політики у стимулюванні інноваційного процесу під час воєнного стану свідчить про нагальну необхідність розробки заходів для суттєвого просування **змін** і додаткового державного регулюючого втручання для впровадження європейських підходів до реалізації кластерної політики, що позитивно має позначитися на інноваційному процесі.

Останні глобальні рішення щодо посилення взаємодії між освітою, наукою та бізнесом є актуальними. Вони відповідають загальним засадам і напрямам розвитку європейської кластерної політики. Увага до цієї теми має бути привернута більше, тому що на світовому рівні тема кластерної політики є більш пріоритетною в азіатських країнах, що надалі може мати суттєвий вплив на зниження конкурентоспроможності європейської економіки.

Прикладом інноваційного розвитку є проведення дослідження, метою якого є аналіз особливостей та масштабування інфраструктури геофізичних сервісних організацій². Запропоновано реалізацію оптимального стратегічного управління через модель будь-якого великого нафтогеофізичного підприємства, спрямованого на економічне зростання та національні інтереси. Запропоновано підхід до семантичної координації та модернізації географічних сервісів, коли постачальники послуг діляться явними знаннями про взаємодії, в яких беруть участь їхні сервіси, і ці шаблони взаємодії використовуються оперативно для виявлення та інтеграції геосервісів. Під час дослідження використовувався кластерний аналіз для проведення порівняльного аналізу відібраних компаній, якості можливих методів розподілу відібраної сукупності та використання критеріїв. Обсяг геофізичних послуг залежить від темпів збільшення видобутку вуглеводнів, які безпосередньо пов'язані зі стратегією держави. Аналіз сучасних тенденцій масштабування інфраструктурних об'єктів сектору геофізичних послуг у сегменті ринку нафтогазового сектору показує, що досвід компанії впливає на результативність її роботи, тому при розробці стратегій інноваційного розвитку необхідно це враховувати.

Перспективним напрямом є посилення уваги до рівня набутих компетентностей, зокрема, внаслідок досвіду, і отримання нових. Компетентнісно-орієнтовані завдання спрямовані на удосконалення форм викладання, особливо, для форму-

¹ Внукова Н. М. Економіко-правове забезпечення синергії науково-технічної діяльності та інновацій для розвитку кластерів. *Правова парадигма відновлення України: проблеми та перспективи* : матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 23 лют. 2024 р.). Тернопіль : Вектор, 2024. С. 191–193. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32207>.

² Vnukova N., Makovoz O. & Shevchenko R. Scaling of the infrastructure of service organizations of geophysical services. *Proceedings of London International Conferences*. 2024. Vol. (11). P. 9–15. URL: <https://londonic.uk/js/index.php/plic/article/view/246>. DOI: <https://doi.org/10.31039/plic.2024.11.246>.

вання інноваторів¹, що має особистісно спрямований характер і прискорить задоволення потреб пришвидшення інноваційного процесу в умовах глобальних викликів.

Розглянуті підходи Європейської Комісії безумовно мають вплив на безпекові питання інноваційного процесу. Встановлено, що останні тенденції з розвитку безпекової індустрії пов'язані із змінами в пріоритетах щодо випуску пристроїв і формування нової промислової політики ЄС. Використання синергії між технологіями безпеки та захисту цивільного та оборонного сектора є актуалізованими для вивчення досвіду ЄС Україною під час воєнного стану.

Відповідно до оновлених глобальних викликів 2024 року, пріоритетним є сталий розвиток і зміна клімату². Уряд України додав до своїх попередніх рішень щодо цілей сталого розвитку у 2024 році Завдання щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення³, серед яких для досягнення цілі 8 «Гідна праця та економічне зростання» – це контроль за місцем України у рейтингу за Глобальним інноваційним індексом.

У дослідженні зроблено аналіз структури позицій в рейтингу для того, щоб формувати напрями управління інноваційним процесом. Для покращення позицій розглянуто зміни складових рейтингу: найбільше впали знання та результати наукових досліджень (мінус 9 позицій) і в кореляції з цим освіта (мінус 5 позицій), що є загрозливим для інноваційного процесу, між тим людський капітал та дослідження додали 2 позиції, що може свідчити про резерви для відповіді на глобальні виклики. У дослідженні інноваційного індексу визначено по три найбільші інноваційні економіки країн за групами доходів (виділено 4 групи). Україна входить у третю групу (дохід нижче середнього).

Пропозиція у завдання Уряду щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення поставити завдання перейти на першому етапі (рік досягнення) у групу з доходом вище середнього, а встановити часовий лаг для переходу у лідери.

Відповідь на глобальні виклики має сприяти виконанню цього завдання. Щодо результативності за Глобальним інноваційним індексом Україна виробляє більше інноваційної продукції порівняно з рівнем інноваційних інвестицій⁴, що може стати базою перетворень.

Пропонується у завдання Уряду щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення Ціль 9 «Промисловість, інновації та

¹ Внукова Н. М. Європейські вимоги до компетентності дослідника в інноваційному процесі. *Право та інновації*. 2024. № 2. С. 149-154. URL: <https://pti.org.ua/index.php/ndipzir/article/view/1154>. DOI: [https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2\(46\)-23](https://doi.org/10.37772/2518-1718-2024-2(46)-23).

² 15 Global Challenges 2024 update. URL: <https://millennium-project.org/15-global-challenges-2024-update/>.

³ Деякі питання забезпечення досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: Розпорядження КМУ від 29 листопада 2024 р. № 1190-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deiaki-pytannia-zabezpechennia-dosiahnennia-tsilei-staloho-rozvytku-v-ukraini-i291124-1190>.

⁴ Ukraine ranking in the Global Innovation Index 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023/ua.pdf>.

інфраструктура» додати індикатор: співвідношення інноваційної продукції з інноваційними інвестиціями.

Найсильнішою стороною України щодо інновацій визначено креативність, де країна займає 37 місце в інноваційному рейтингу. Це додатково підтверджується суттєвим зростанням експорту творчих і культурних послуг, навіть, під час воєнного стану.

Пропозиція у завдання Уряду щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення у Ціль 8 «Гідна праця та економічне зростання» додати у Завдання 4. Створення інституційних та фінансових можливостей для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення, зокрема творчості та креативності і ввести додатковий індикатор: частка творчих (креативних) працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва, у загальній кількості зайнятих працівників у суб'єктів господарювання, відсотків.

Помітним є внесок вчених у світовий інноваційний простір через збільшення на 8,5% Н-індексу цитування з урахуванням часу воєнного стану – це позитивний тренд, який необхідно і далі використовувати для управління інноваційним процесом.

Пропозиція у завдання Уряду щодо досягнення Цілей сталого розвитку на період до 2030 року та індикатори їх досягнення у Ціль 4 «Якісна освіта» Завдання 5. Сприяння формуванню компетентностей, необхідних для професійної самореалізації населення додати індикатор – Н-індекс цитування українських вчених (фахівців) у Google Scholar, Scopus та інших світових наукометричних базах.

Основними інноваційними перевагами України є корисні моделі за походженням, працевлаштовані жінки з вищою освітою, витрати на програмне забезпечення, відсоток до ВВП, експорт послуг ІКТ.

Між тим негативним для менеджменту є відсутність інформації щодо політики та культури підприємництва, фінансування для стартапів і компаній, що розширюються, що свідчить про наявність резервів для пошуку рішень.

Місце впровадження. Результати наукового дослідження впроваджені у навчальний процес Ужгородського торговельно-економічного інституту Київського державного торговельно-економічного університету при викладанні навчальної дисципліни «Інноваційний розвиток підприємств» для здобувачів вищої освіти другого магістерського рівня за освітньою програмою «Менеджмент організацій» 07 «Управління та адміністрування» обов'язкової компоненти спеціальності 073 «Менеджмент»¹.

¹ Обов'язкові компоненти Спеціальності 073 «Менеджмент». Інноваційний розвиток підприємств: Програма і Силабус URL: <https://www.utei-knteu.org.ua/opp-mag-mo/30-kaf-mn-pt/814-opp-mag-mo-obov-komp.html> Силабус. URL: https://www.utei-knteu.org.ua/images/kaf/men/prohrama/ok7_syllabus.pdf.

Формат 60×84¹ /₁₆, Гарнітура Minion.

Обл.-вид. арк. 22,25.

Підписано до друку 18.12.2024.

Адреса редакційної колегії:

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України 61002,

Харків, вул. Чернишевська, 80

Тел.: (057) 700-06-64

E-mail: ndipzir@gmail.com

Сайт: ndipzir.org.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої
продукції – серія ДК № 4814 від 17.12.2014 р.